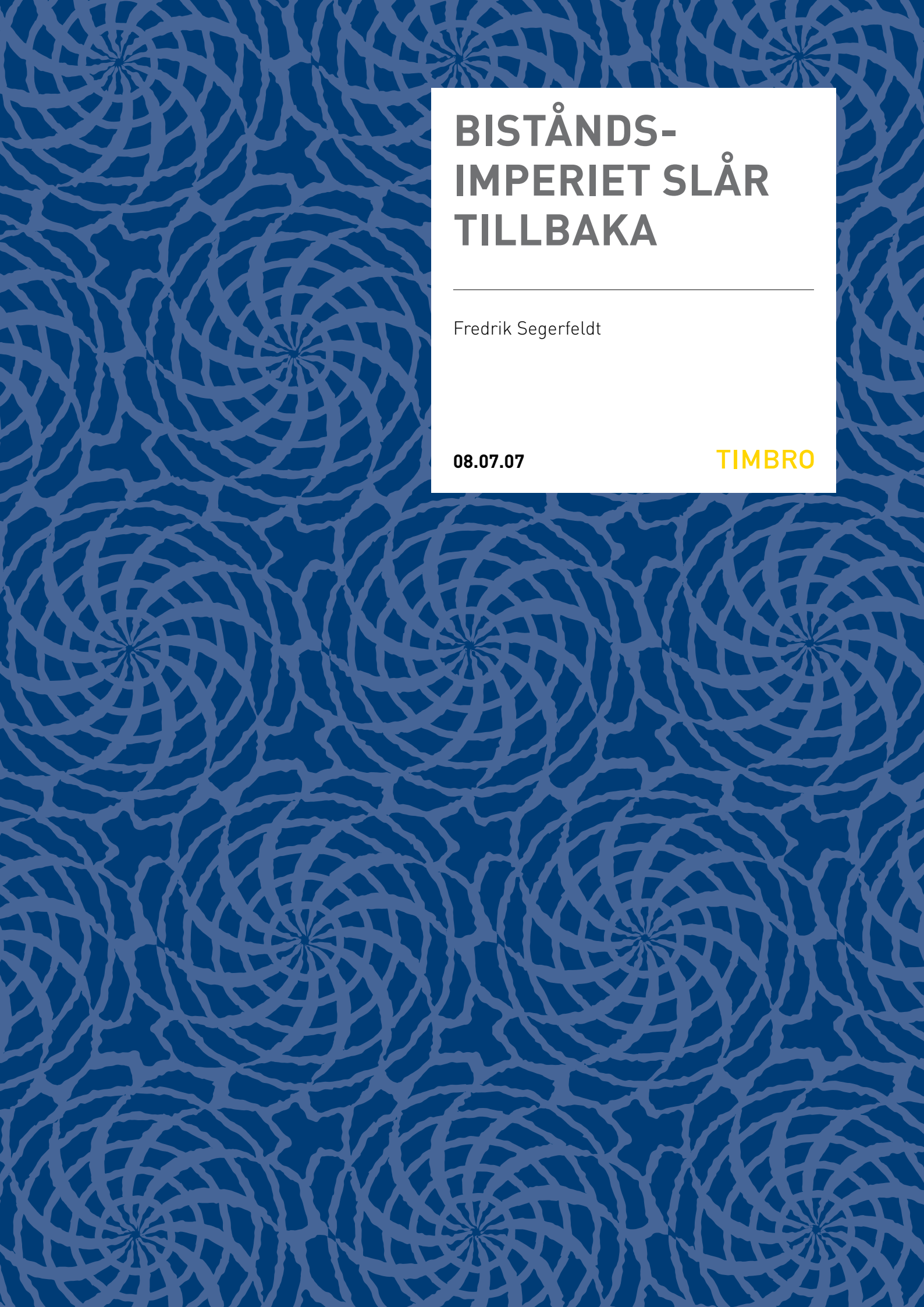

BISTÅNDS- IMPERIET SLÅR TILLBAKA

Fredrik Segerfeldt

08.07.07

TIMBRO

INNEHÅLL

1. Inledning 3
2. Timbros bistandsprojekt 4
3. Sakfrågor 6
 - 3.1 Biståndsetablissemangets roll 6
 - 3.2 De enskilda organisationerna och det civila samhället 7
 - 3.3 Bistånd och tillväxt 8
4. Lodenius anklagelser 12
 - 4.1 Saklighet 12
 - 4.2 Ideologi 13
5. Avslutning 15
6. Referenser 16
7. Fotnoter 19

Fredrik Segerfeldt var tidigare ansvarig för Timbros bistandsprojekt och är numera projektledare på tankesmedjan Den Nya Valfärden.

1. INLEDNING

I något år eller så har det svenska biståndet diskuterats mer än tidigare. Olika aktörer har lyft fram en rad problem, ifrågasatt företeelser och pekat på felaktigheter. Detta uppsving för biståndsfrågor i medierna och bland debattörer har skakat om Biståndssverige.

Representanter för biståndsindustrin blir ofta upprörda när någon närmar sig deras verksamhet kritiskt. Biståndets olika projekt granskas visserligen ibland, men mycket sällan ifrågasätts företeelsen som sådan i grunden – och på djupet. Få personer i Sverige har tittat på om utgångspunkter och ställningstaganden håller intellektuellt, om tvärsäkra påståenden om tillståndet i världen och forskningsläget faktiskt stämmer och om verksamheten över huvud taget bidrar till att de uppställda målen nås.

Ovana som de är vid att ifrågasättas i grunden har såväl Sida som de enskilda organisationerna och andra försvarat sig med näbbar och klor. Inställningen har varit att biståndsetablissemangen är för gott för att bli attackerat politiskt.¹

Senast ut i raden är journalisten och författaren Anna-Lena Lodenius, som på uppdrag av de tre frivilligorganisationerna Kvinna till Kvinna, Röda Korset och Diakonia skrivit en rapport, *Bistånd ifrågasatt – en kartläggning av biståndsdebatten*, till försvar för de enskilda organisationernas roll i det svenska biståndet. Lodenius text handlar främst om frivilligorganisationernas roll i biståndet generellt, om regeringens biståndspolitik och om den kritik som riktats mot biståndet från Riksrevisionen. Men också Timbros olika rapporter och böcker i denna fråga diskuteras. Det är endast de sistnämnda som tas upp här.

Lodenius rapport innehåller inte så mycket nytt utan är mest en sammanställning av de argument som redan förts fram av frivilligorganisationerna. Den har således heller inte fått någon stor uppmärksamhet i medierna. Man skulle därför kunna låta den vara. Men eftersom texten är beställd och publicerad av organisationer som varje år hanterar hundratals miljoner av skattebetalarnas pengar måste den bemötas.

2. TIMBROS BISTÅNDSPROJEKT

Under 2007 och ett par månader under 2008 drev undertecknad ett projekt om bistånd på Timbro. Låt mig från början, för att undvika de missförstånd som ofta uppstår i denna fråga, klargöra att Timbros kritik av biståndet INTE handlade om katastrofbistånd eller om enskilda insatser som kan hjälpa människor på kort sikt. Det är inte heller dessa företeelser som står i centrum för biståndet, varken när det gäller retoriken eller det officiella syftet. Biståndet ska i stället stimulera långsiktig utveckling i fattiga länder eller, som den officiella svenska syftesformuleringen lyder, "bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor". Svenskt bistånd ska alltså inte vara någon permanent finansiering eller administration av sociala välfärdsprogram i fattiga länder, utan ska snarare verka som en katalysator för utveckling. Katastrofbiståndet står för mindre än 10 procent av de svenska biståndsutgifterna.²

SYFTENA MED TIMBROS BISTÅNDSPROJEKT VAR FLERA:

- Att lyfta fram relevant forskning, för att visa på skillnaden mellan det vetenskapliga kunskapsläget och biståndets utformning.
- Att ställa krav på avideologisering av branschen.
- Att peka på och ifrågasätta biståndsbranschens skattefinansierade opinionsbildning, som inte bara är problematisk ur demokratisk synvinkel utan som också är både ideologiskt snedvriden och ofta rent felaktig.
- Att peka på det i internationell forskning väl etablerade problemet med biståndsaktörernas interna funktionssätt och drivkrafter.

Kort sagt, vi utmanade det svenska biståndsindustriella komplexet i grunden. Och det gjorde vi av goda skäl. Förutom de ovannämnda punkterna finns det nämligen anledning att ifrågasätta biståndets existens, i alla fall när vi talar om resursöverföringar från rika till fattiga länder i syfte att stimulera långsiktig utveckling i de senare.

Utvecklingsforskningen har numera slagit fast att det som kallas den institutionella kvaliteten är den viktigaste faktorn när det gäller länders utveckling.³ Det handlar såväl om formella institutioner som lagar och regler, och informella sådana som beteendemönster och värderingar. Samtidigt visar forskningen att bistånd tenderar att påverka den institutionella miljön negativt.⁴ Och att riktat bistånd, som syftar till förbättring av de institutionella förutsättningarna, tenderar att vara verkningslöst.⁵

Det är inte bevisat, men vi står alltså inför en verklighet där vi i den rika världen, med hjälp av vårt omfattande bistånd, sannolikt har bidragit till att hålla fattiga länder kvar i fattigdom.⁶ Hur stor denna sannolikhet är går i dagsläget inte att säga, och det är inte heller det som är poängen. Den är i stället att ställa mycket högre krav på biståndets aktörer, att de ska visa att de gör mer nytta än skada. Bevisbördan i frågan om biståndets vara eller icke vara, måste ligga på biståndsindustrin, inte på dess kritiker. Det är den som riskerar att göra andra människor mycket illa som ska visa att han inte gör det.

Jag tror att det var denna utgångspunkt i projektet som gjorde biståndsindustrins representanter så förvånade, så upprörda och så högljudda. Timbros kritik var inte försiktig eller ursäktande, det var inget mummel om att enprocentmålet kanske borde avskaffas, utan ett frontalangrepp.

TIMBROS PROJEKT BESTOD AV BLAND ANNAT FÖLJANDE AKTIVITETER OCH PUBLIKATIONER:

- En granskning av Sidas och Myndigheten för skolutvecklings gemensamma informationsprojekt Den Globala Skolan, som led av allvarlig ideologisk snedvridning (*Den globala skolan*, Markus Nordström).
- En granskning av Sidafinansierad verksamhet i irakiska Kurdistan, med avslöjanden om ineffektivitet och bristande kontroll (*Bistånd eller representation?* Tamuz Hidir & Hans Westerberg).
- En genomgång av den svenska biståndsindustrins aktörer och dess processer, med fokus på industrins egenintresse. (*Det svenska biståndsberoendet*, Pär Krause).
- Seminarium med den norske statsvetarprofessorn Öyvind Österud, som har publicerat en artikel där han ifrågasätter det norska biståndet i grunden, mot bakgrund av forskningsläget i både nationalekonomi och statsvetenskap.
- En granskning av Sidas olika påståenden, i kontrast till forskning, statistik och logiska resonemang (*Fattigdom enligt Sida*, Fredrik Segerfeldt).
- En granskning av de enskilda organisationernas roll i biståndet (*GONGOs – penningstinna folkrörelser med slagsida*, Pär Krause).

Och till hösten kommer projektets flaggskeppspublikation, Bengt Nilssons utmärkta, viktiga och upprörande bok *Sveriges afrikanska krig*, som visar hur det svenska biståndet i decennier har finansierat död och elände i Afrika. Min egen bok, *Upp till bevis – varför biståndsgivarna måste visa att de gör mer nytta än skada*, är också under slutförande. En hel del av innehållet i denna rapport är hämtat från det manuset.

Så långt bakgrunden. Låt oss nu gå igenom de påståenden Anna-Lena Lodenius gör i sin skrift och bemöta dem en efter en. Jag har delat upp dem i två kategorier, dels enskilda påståenden eller sakfrågor, dels olika anklagelser mot mig och Timbro. Vi börjar med sakfrågorna.

3. SAKFRÅGOR

Här diskuterar jag tre sakfrågor där Anna-Lena Lodenius har fel eller inte tillräckligt på fötterna, nämligen biståndsetablissemangets roll, de enskilda organisationerna och det civila samhället samt frågan om bistånd och tillväxt.

3.1 BISTÅNDETABLISSEMANGETS ROLL

I boken *Det svenska biståndsberoendet* lyfte Pär Krause fram hur många svenskar det är som har biståndet som sin försörjning, och vilka konsekvenser det får när man skapar en så stor och inflytelserik industri. Inte minst handlade det om biståndsindustrins egenintresse.

Reaktionerna blev mycket häftiga. "Inte kan väl vi som arbetar med att minska fattigdomen i världen ha några andra drivkrafter än solidaritet och altruism", tycktes vara andemeningen. Som Lodenius mycket riktigt återger kallade Sidas tillförordnade generaldirektör Göran Holmqvist boken en nidbild. Fler kommentarer återges i Lodenius rapport. Men snarare än att vara belägg för att boken bör avfärdas, kan dessa citat ses som ett tecken på hur rätt Krause har i sin bok.

Det är klart att Sidachefen, en av det biståndsindustriella komplexets mest centrala figurer, inte kan göra något annat än att avfärda en sådan kritik som en nidbild. Men faktum är att företeelsen är välkänd i forskningen. Biståndsarbetarnas och deras organisationers roll i formuleringen och genomförandet av biståndet är ett problem.⁷

I sitt remissvar på *Globkom*, den parlamentariska utredningen som ligger till grund för den svenska biståndspolitik, skrev professorerna i utvecklingsekonomi vid Stockholms universitet, Peter Svedberg och Jakob Svensson, så här:

I betänkandet saknas en ingående analys av hur Sveriges agerande i fråga om biståndet har påverkats av olika särintressen i vårt land. Ett inte oansenligt antal människor i västländerna har gjort bistånd i olika former till sin försörjningsbas. Många av dessa drivs av en oegennyttig vilja att förändra världen till det bättre. Alla gör det dock inte, och det uppstår ofrånkomligen intressekonflikter mellan det egna (organisationens) intresset och det allmänna. Denna problematik har analyserats relativt flitigt under senare år men tas inte upp i betänkandet. Det måste dock finnas förklaringar till att det har varit poli-

tiskt möjligt i Sverige att låta biståndet rulla på i fyra decennier till ett stort antal länder där den totala bristen på måluppfyllelse är uppenbar för alla som kan tolka enkel statistik.⁸

Att en rad svenska särintressen har haft framgång med sina hjärtefrågor i biståndet kan man se på exempelvis den vikt som ges den i globala utvecklingssammanhang perifer frågan om att etablera starka organiserade parter på arbetsmarknaden. En annan fråga, vars prioritet svårligen kan motiveras intellektuellt, är den om diskriminering av HBT-personer. Ingen av dessa frågor torde komma på en topp-50-lista över de behov som finns i fattiga länder, åtminstone inte om man frågar de fattiga människorna själva. Snarare är deras närvaro i det svenska biståndet en reflektion av de svenska särintressenas relativa storlek och tyngd, och av de frågor som diskuteras i den svenska inrikespolitiska debatten för ögonblicket. Detsamma kan sägas om frågor som nykterhet och offentlig omfördelning. Lodenius rapport och en rad andra debattinlägg från enskilda organisationer, med budskapet "Rör inte våra pengar", reflekterar just det egenintresse de hävdar inte existerar.

3.2 DE ENSKILDA ORGANISATIONERNA OCH DET CIVILA SAMHÄLLET

Som Lodenius påpekar fick rapporten *Gongos och deras roll i biståndet* mindre uppmärksamhet än boken om biståndsberoendet. Det kan ha flera orsaker, som att det var en kortare rapport snarare än en bok, och att budskapet var enklare och mindre kontroversiellt.

Bakgrunden var att de enskilda organisationerna högljutt klagade på att de fick mindre pengar än tidigare. Tre påståenden var centrala i kritiken: 1) de enskilda organisationerna får endast 1,3 miljarder kronor per år av Sida, 2) det finns en trend mot mindre bistånd via de enskilda organisationerna och 3) de bidrar med en tioprocentig egenfinansiering. Pär Krause gick igenom de tre påståendena punkt för punkt.

Lodenius återger uppgiften om de 1,3 miljarderna.⁹ Problemet är bara att påståendet är falskt. Sanningen är den att Sida har ett särskilt anslag, en budgetpost kallad EO-anslaget, som är de pengar som är öronmärkta för de enskilda organisationerna. Men de enskilda organisationerna kan också ansöka om projektbidrag från Sida. Och sammantaget (med både EO-anslaget och projektbidragen inräknade) får de enskilda organisationerna, enligt Krauses sammanställning, omkring 3 miljarder kronor från Sida varje år (över 4 miljarder om man räknar in utländska enskilda organisationer).¹⁰ Detta var den huvudsakliga poängen med rapporten: de enskilda organisationernas Sidaresurser är mycket större än vad som framgår i debatten.

Inte heller finns det någon trend mot minskade Sidamedel till de enskilda organisationerna, vare sig man räknar enbart EO-anslaget eller den totala summan. Visserligen minskade EO-anslaget 2008, från 1,3 till 1,25 miljarder, men det är ungefär 400 miljoner mer än 2003. Och den totala summan SIDA-medel till de enskilda organisationerna steg mellan 2003 och 2006 med över en miljard.¹¹

Och så var det det här med den tioprocentiga egenfinansieringen. De enskilda organisationerna måste själva stå för en summa motsvarande tio procent av de medel de får av Sida via EO-anslaget. När det gäller projektbidragen finns inget sådant krav. Det är det inte heller någon som påstått. Men, eftersom de enskilda organisationernas roll i biståndet i allmänhet och egenfinansieringen i synnerhet har varit föremål för så mycket debatt är det både intressant och relevant att se på hur stor egeninsatsen är i förhållande till de sammanlagda summorna respektive enskild organisation får av Sida. Detta för att få en tydlig och sanningsenlig bild både av deras roll i det svenska biståndet och hur beroende de egentligen är av offentliga medel. Och då finns det flera enskilda organisationer som inte når upp till tioprocentkravet.

En undersökning som gjorts av Sidas egen tidning, *OmVärlden*, efter det att Krauses rapport publicerats, visade att flera organisationer inte lever upp till tioprocentkravet. Lodenius refererar till denna undersökning, men drar inga slutsatser av den.¹²

Ingen av ovanstående uppgifter har kunnat tillbakavisas. Det var antagligen därför som biståndsindustrin valde en annan försvarslinje. Man pekade på att ett antal siffror när det gäller några enskilda organisationer var felaktiga och avfärdade sedan rapporten som helhet.

Det stämmer att i några fall hade Krause missuppfattat de enskilda organisationernas interna struktur. Det ber vi uppriktigt om ursäkt för. Men det bör påpekas författaren hade hämtat alla data från berörda instanser, det vill säga från Sida och de enskilda organisationerna.

Biståndsindustrin använder sig ofta av denna teknik i debatten. Genom att peka på felaktigheter i detaljer undviker den att behöva diskutera den egentliga sakfrågan. För huvudbudskapet, att de enskilda organisationerna får mer än dubbelt så mycket pengar av Sida varje år än som påstås och att de är långt mer beroende av offentliga medel än de vill låta påskina, har inte på något sätt kunnat avvisas. Men uppgiften drunknade i alla anklagelser om misstag i detaljredovisningen.

3.3 BISTÅND OCH TILLVÄXT

En av de mest centrala frågorna i diskussionerna om biståndet är om det alls fungerar. Skapar

bistånd långsiktig utveckling i mottagarländerna? *Bidrar det svenska biståndet till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor, som det heter i den officiella formuleringen?*

Centralt i sammanhanget är den ekonomiska tillväxten. Lite förenklat skulle man kunna beskriva det hela så här: Fattigdom är brist på materiella resurser. Sådana kan bara skapas av ekonomisk tillväxt. Det finns inga exempel på länder som framgångsrikt bekämpat fattigdom utan en uthållig ekonomisk tillväxt. Det går helt enkelt inte att bekämpa fattigdom utan ekonomisk tillväxt, åtminstone inte på lång sikt.

Men tillväxten har inte bara positiva effekter på ren fattigdomsbekämpning, utan är också den viktigaste förklaringen till förbättrad hälsa i fattiga länder. Enligt Hans Rosling, världsberömd professor i internationell hälsa vid Karolinska Institutet, kan 80 procent av skillnader i dödlighet mellan länder förklaras av skillnader i ekonomiskt välstånd.¹³ Med tillväxt skapas resurser för sjukvård och utbildning. Och då förbättras vår hälsa och vår kunskap ökar.

Professorn i utvecklingsekonomi vid Oxforduniversitetet, Paul Collier, fångar det hela väl i sin senaste bok *The bottom billion: "Growth is not a cure-all, but lack of growth is a kill-all."*¹⁴ Tillväxt är kanske inte ett helt tillräckligt villkor för utveckling, men utan tillväxt blir det ingen utveckling över huvud taget.

Det är mot denna bakgrund som det pågår en häftig debatt, i både vetenskapliga och mer policyinriktade kretsar, huruvida bistånd leder till tillväxt. Biståndsindustrin är i denna diskussion ohederlig. Genom tvärsäkra påståenden och mycket selektivt urval av referenser påstår den återkommande att det är vetenskapligt fastlagt att bistånd skapar tillväxt i mottagarländerna, och att det alltså fungerar. Men det överensstämmer inte med det vetenskapliga kunskapsläget.¹⁵

Lodenius vill inte vara sämre än resten av biståndsindustrin och skriver, utan att belägga påståendet med data eller någon källa, med självklar tvärsäkerhet:

*Men det finns tydliga siffror som visar att de länder som fått bistånd har en snabbare tillväxt och utveckling.*¹⁶

Hon refererar senare i rapporten till Sidas chefekonom Per Ronnås, som i sin tur hänvisar till en studie som påstås belägga att bistånd skapar tillväxt.¹⁷ I rapporten *Fattigdom enligt Sida*, som Lodenius citerar ur ett flertal gånger, visar jag varför denna studie inte kan anses ge stöd till påståendet att det är bevisat att bistånd leder till tillväxt. Dels är studien perifer i den

akademiska debatten och citeras väldigt sällan av andra forskare, dels är den skriven av en representant för biståndsindustrin och dessutom har senare litteraturstudier kommit fram till motsatt resultat.¹⁸ Detta väljer Lodenius att bortse ifrån.

Det är också intressant att titta en extra gång på hur Lodenius får fram sina källor och belägg. Hon, som skriver på uppdrag av tre Sida-finansierade biståndsorganisationer¹⁹ och som tidigare arbetat på Palmecentret, hittar i en vänstertidskrift ett citat av Sidas chefekonom som i sin tur hänvisar till en studie gjord av ett FN-finansierat forskningsinstitut.²⁰ Inte en enda oberoende röst i något av leden. Så går det ofta till i biståndsindustrin.

Sedan nämner Lodenius att tre stora mottagare av svenskt bistånd i Afrika, Tanzania, Moçambique och Zambia, har hög tillväxt. Men hon visar inte på något sätt att (det svenska) biståndet är orsaken till tillväxten. En mer sannolik orsak är de stora prisökningarna på råvaror som på senare år lyft hela Afrika söder om Sahara. Vidare är det inte seriöst att belägga ett påstående med ett så begränsat urval som tre länder under något eller några år.

Låt oss i stället bredda urvalet, båda vad gäller antalet länder och antalet år. 22 länder tog emot bistånd motsvarande minst 10 procent av BNP per år i genomsnitt under perioden 1981 – 2005. Den genomsnittliga årliga ekonomiska tillväxten i dessa länder under samma period var noll.²¹

TABELL 1: BISTÅND OCH TILLVÄXT 1981 – 2005

LAND	BISTÅND SOM ANDEL AV BNP, SNITT PER ÅR, %	GENOMSnittlig TILLVÄXT PER ÅR, %
GUINEA-BISSAU	47	0,1
MOÇAMBIQUE	31	2,0
GAMBIA	23	0,1
MALAWI	23	0
MAURETANIEN	21	0
BURUNDI	21	-1,0
RWANDA	21	0,7
SIERRA LEONE	20	-0,8
ZAMBIA	20	-1,0
NICARAGUA	20	-0,6
GUYANA	19	0,8
NIGER	15	-1,6

Fortsättning nästa sida

BURKINA FASO	14	1,3
TCHAD	13	3,2
SENEGAL	12	0,7
CENTRALAFRIK REPUBLIKEN	12	-1,2
MADAGASKAR	12	-1,4
DEMOKR REPUBLIKEN KONGO	11	-3,8
BENIN	11	0,4
TOGO	10	-1,3
JORDANIEN	10	0,5
LESOTHO	10	2,5
SNITT	18	0

KÄLLA: WDI ONLINE

Låt mig också avslutningsvis återge vad två av de främsta svenska experterna på området, de tidigare nämnda professorerna Jakob Svensson och Peter Svedberg, har att säga i frågan. De är inte anställda på någon liberal tankesmedja, de bedriver ingen ideologisk mission utan arbetar helt enkelt med att med vetenskapliga metoder få fram kunskap om utveckling i fattiga länder, inte sällan med bistånd i fokus. Så här skriver de:

Åtskilliga länder i främst Afrika har under många år erhållit ett årligt sammanlagt bistånd från olika källor som uppgått till 20–50% av BNP. Trots dessa enorma bistandsflöden har ingen tillväxt skett (...) Detta är ett katastrofalt misslyckande för biståndet (inte bara det svenska) som ledande politiker i givarländerna sällan öppet erkänner.²²

4. LODENIUS ANKLAGELSER

Låt oss också diskutera några av de anklagelser Lodenius riktat mot Timbros biståndsprojekt. Dessa anklagelser är brist på saklighet och ideologisk snedvridning.

4.1 SAKLIGHET

Lodenius menar att den debatt som uppstått kring biståndet det senaste året är osaklig. Inte minst ska Timbro ha bidragit till detta, vilket Lodenius försöker belägga med en del citat.

Lodenius påstår att undertecknad skrivit att "tanken att vissa är fattiga *medan* andra är rika [grundar sig] på ett marxistiskt betraktelsesätt". Jag blev lite förundrad när jag läste citatet och undrade vad som flugit i mig. Men så gick jag igenom den text Lodenius hänvisar till och fann mycket riktigt att jag aldrig har skrivit så. Det är helt enkelt falskt.²³

Vad jag har sagt, fast inte ordagrant, är att idén om att vissa är fattiga *på grund* av att andra är rika är en av grunderna i de olika versioner av de marxistiska utvecklingsekonomiska teorier som var populära för några decennier sedan (men som numera har avfärdats av de allra flesta forskare). Skillnaden mellan *medan* och *på grund av* är i det här fallet avgörande för respektive menings betydelse. Om Lodenius inte har förstått skillnaden eller om hon inte låtsas om den vet jag inte. Jag vet inte heller vilket som är värst.

Lodenius diskuterar också min och Pär Krauses kritik mot att extremvänsterorganisationers antidemokratiska opinionsbildning finansieras med skattemedel via Sida. Och genom att citera två representanter för vänsterinriktade biståndsorganisationer och en Sidachef får hon det att framstå som att Timbro skulle vara för politisk censur.

Leif Newman, biträdande generalsekreterare för Diakonia, säger att "[e]tt demokratiskt samhälle präglas av att olika åsikter och värderingar kommer till tals. Att angripa det är att angripa en av de demokratiska hörnstenarna".²⁴

Carolin Johansson, från Vänskapsförbundet Sverige-Nicaragua, uttrycker sig så här:

*Är det åsiktskontroll och politisk styrning Timbro vill ha?*²⁵

Detta är en logisk kullerbytta. Att sluta ge någon skattepengar är inte att inskränka yttrandefriheten, inte något angrepp mot en demokratisk hörnsten eller något utövande av åsiktskontroll. Jag vill inte förbjuda svenskar att frottera sig med allsköns diktaturer, men jag vill inte vara med och betala för det. Det är skattefinansieringen som är det problematiska. Sida ger varje år de enskilda organisationerna hela 120 miljoner kronor till kommunikation i Sverige.

Magnus Lindell, chef för den enhet på Sida som har ansvar för samarbetet med de enskilda organisationerna, sa i en kommentar till Timbros rapport följande:

Vi kan inte dela in våra samarbetspartners ideologiskt, det vore en fullständigt horribel tanke.²⁶

Men det inte bara *kan* myndigheten, utan det *ska* den också. I alla fall enligt det regleringsbrev myndigheten fått av regeringen, där det ställs krav på att samarbetspartners ska verka för en demokratisk samhällsordning.²⁷ Sida bryter alltså mot det uppdrag myndigheten fått av regeringen, såvida Sida inte anser att Kuba och Venezuela under Hugo Chavez är demokratier, och att det sydafrikanska kommunistpartiet är demokratiskt.²⁸

Det kan man inte, som Lindell enligt Lodenius gör, avfärda med att det inte ens är värt att bemöta.

4.2 IDEOLOGI

Lodenius lyfter fram att Timbro inte bedriver vetenskaplig forskning, utan främst hade ett politiskt syfte med sitt biståndsprojekt.

Det är uppenbart att Timbros rapporter av många ses som politiska debattinlägg snarare än seriöst menad kritik, de gör inte heller några anspråk på vetenskaplighet.²⁹

Det är klart att Timbro har ett politiskt syfte med sin verksamhet (i alla fall var det det som drev mig när jag jobbade där). Det är ju hela poängen med Timbros existens. Vari ligger problemet med det?

Det finns starka skäl att anta att också Lodenius rapport har ett politiskt syfte, nämligen att se till att miljarddrullningen till de enskilda organisationer som finansierat rapporten fortsätter. Och då visar sig återigen det egenintresse som biståndsindustrin påstår inte existerar.

När det gäller graden av vetenskaplighet klirrar det rejält i biståndsindustrins glashus. Det sätt på vilket dess olika representanter vid återkommande tillfällen gör ogrundade påståenden om forskningsläget i olika frågor är djupt oroande.³⁰ Inte minst med tanke på de 120 skattemiljoner de lägger varje år på att "informera" den svenska allmänheten om globala utvecklingsfrågor.

När det gäller frågan, om det finns en ideologisk vridning till vänster i biståndsvärlden i allmänhet, är jag ingalunda ensam om att ha noterat det.³¹ Människor med långt större kunskap om och erfarenhet från biståndsvärlden och globala utvecklingsfrågor har kommenterat företeelsen, inte minst när det gäller synen på *tillväxt*. Och till skillnad från de referenser Lodenius använder är dessa forskare oegennyttiga sanningssökare.

Den danske professorn i utvecklingsekonomi Martin Paldam menar att biståndsetablissemangen har svårt att ta till sig fakta och att det har skapat en egen, underlig ideologi, som han kallar för post-materialistisk. Paldam sammanfattar dess trossatser så här:

- Uppfattningen att det är fel att förlita sig på ekonomisk tillväxt.
- Tron på att den goda staten kommer att lösa problemen.
- Misstro mot marknaden och särskilt världsmarknaden.³²

En annan professor som noterat samma sak är britten Paul Collier, som dessutom i många år var forskningschef på Världsbanken. Han menar att det finns en utbredd, ideologiskt motiverad motvilja mot begreppet och företeelsen *tillväxt* bland biståndsarbetare.³³

Ett tredje exempel är de tidigare nämnda professorerna Svedberg och Svensson, som skriver så här om *Globkom*:

*Som betänkandet är skrivet får man intrycket att utredarna tonat ned tillväxtens roll för att inte stöta sig med den högljudda opinion för vilken tillväxt närmast är ett skällsord.*³⁴

5. AVSLUTNING

När man konfronterar biståndsetablissemangen med hårda fakta och data som inte passar dess syften blir svaret ofta något i stil med följande: "Vi välkomnar en seriös och konstruktiv diskussion om hur det svenska biståndet kan förbättras." Och sedan följer vanligtvis något i stil med: "Tyvärr är Timbros rapport varken seriös eller konstruktiv."

Det är skicklig debatteknik. Endast den som vill spela på deras planhalva är välkommen i debatten. Den som ifrågasätter såväl de ideologiska som vetenskapliga grunderna för deras verksamhet ska stängas ute.

Syftet med Timbros biståndsprojekt var att ifrågasätta en sfär som alldeles för länge fått leva i sin skyddade verkstad utan att behöva stå till svars för sin verksamhet. Som jag visat ovan finns det mycket som pekar på att biståndet gör mer skada än nytta. Det finns därför goda skäl att lägga över bevisbördan på biståndsindustrin. Biståndsförespråkarna ska inte få stå helt oemotsagda, när de, med skattebetalarnas pengar, riskerar att hålla kvar fattiga länder i fattigdom. Inte minst som de samtidigt, i en orgie av självförhärlikande skattefinansierad retorik, berömmar sig själva för sin aningslösa naivitet.

REFERENSER

Aron, Janine (2000), "Growth and institutions: a review of the evidence". *World Bank Research Observer* 15 (1), sid 99–135.

Barro, Robert (1997), *Determinants of economic growth: a cross-country empirical study*. Cambridge, MA: MIT Press.

Collier, Paul (2007), *The bottom billion: why the poorest countries are failing and what can be done about it*. New York: Oxford University Press.

Djankov, Simeon, Montalvo, José G & Reynal-Querol, Marta (2006), "Does foreign aid help?" *Cato Journal* vol 26, sid 1–28.

Easterly, William (2002), *The cartel of good intentions: markets vs bureaucracy in foreign aid*. Washington, DC: Center for Global Development (Working Paper 4).

Economides, George, Kalyvitis, Sarantis & Philippopoulos, Apostolis (2004), *Do foreign aid transfers distort incentives and hurt growth?: theory and evidence from 75 aid-recipient countries*. Munich: Center for Economic Studies and Institute for Economic Research (Cesifo Working Paper nr 1156).

Hall, Robert E & Jones, Charles I (1999), "Why do some countries produce so much more output per worker than others?" *The Quarterly Journal of Economics*, nr 1.

Hefeker, Carsten & Michaelowa, Katharina (2005), "Can process conditionality enhance aid effectiveness?: the role of bureaucratic interest and public pressure". *Public Choice*, vol 122, nr 1-2, sid 159–175.

Hidir, Tamuz & Westerberg, Hans (2007), *Bistånd eller representation?: om Sidafinansierad verksamhet i irakiska Kurdistan*. Stockholm: Timbro.

Kaufmann, Daniel (2003), "Rethinking governance: empirical lessons challenge orthodoxy". Washington, DC: The World Bank (Discussion Draft), <www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/rethink_gov_stanford.pdf>.

Krause, Pär (2007), *Det svenska biståndsberoendet: om intressen och värderingar i den svenska biståndsindustrin*. Stockholm: Timbro.

Krause, Pär (2008), *GONGOs och deras roll i biståndet: penningstinna folkrörelser med slagsida*. Stockholm: Timbro.

Lodén, Anna-Lena (2008), *Bistånd ifrågasatt: en kartläggning av biståndsdebatten*. Stockholm: Diakonia, Kvinna till Kvinna, Röda Korset, se <[www.redcross.se/rksf/sfobj.nsf/0/441A65A0C7651871C125746B0033E0EB/\\$file/Bistand_ifragasatt.pdf?open](http://www.redcross.se/rksf/sfobj.nsf/0/441A65A0C7651871C125746B0033E0EB/$file/Bistand_ifragasatt.pdf?open)>.

Mosley, Paul (1996), "The failure of aid and adjustment policies in Sub-Saharan Africa: counter-examples and policy proposals". *Journal of African Economies*, vol 5, nr 3, sid 406–443, se <<http://jae.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/5/3/406>>.

Moss, Todd & Subramanian, Arvind (2005), *After the big push?: fiscal and institutional implications of large aid increases*. Washington, DC: Center for Global Development (Working paper nr 71), se <www.cgdev.org/content/publications/detail/4436>.

Nilsson, Bengt (2008), *Sveriges afrikanska krig*. Stockholm: Timbro (kommande).

Nordström, Markus (2007), *Den globala skolan: information om global utveckling eller politisk propaganda*. Stockholm: Timbro.

North, Douglass C (1991), "Institutions". *Journal of Economic Perspectives*, vol 5(1), sid 97–112.

North, Douglass C (1992), "The new institutional economics and development". St Louis, MO: Washington University in St Louis (Economics Working Paper), <www.econ.iastate.edu/tesfatsi/NewInstE.North.pdf>.

Regeringen (2006), "Regleringsbrev för budgetåret 2007, avseende Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete". Stockholm: Regeringen (Regeringsbeslut III: 22, 2006-12-21), <www.sida.se/sida/jsp/sida.jsp?d=1637&a=33806>.

Rodrik, Dani, Subramanian, Arvind & Trebbi, Francesco (2004), "Institutions rule: the primacy of institutions over geography and integration in economic development". *Journal of Economic Growth*, vol 9, nr 2, sid 131–165, <www.springerlink.com/content/qdp7uh2bpjq/?p=ebb9de8b711d4189a2fc81doaa21baaf&pi=0>.

Roodman, David (2007), *Macro aid effectiveness research: a guide for the perplexed*. Washington, DC: Center for Global Development (Working Paper 134).

Rosling, Hans (2007), "New insights on poverty and life around the world". New York, NY: TED Conference LLC (Presentation vid TED, mars), <www.ted.com/index.php/talks/view/id/140>.

Segerfeldt, Fredrik (2007), *Fattigdom enligt SIDA*. Stockholm: Timbro.

Svedberg, Peter (2006), "Comment on Tarp". *Swedish Economic Policy Review*, 13.

Svedberg, Peter & Svensson, Jakob (ej publicerad), Remissvar från Stockholms universitet på den parlamentariska utredningen från Kommittén om Sveriges politik för global utveckling (Globkom), *En rättvisare värld utan fattigdom*.

Svensson, Jakob (1998), *Foreign aid and rent-seeking*. Washington, DC: World Bank (Policy Research Working Paper 1880), <[www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1998/02/01/000009265_3980312102619/Rendered/PDF/multiopage.pdf](http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer?WDSPIB/1998/02/01/000009265_3980312102619/Rendered/PDF/multiopage.pdf)>.

Svensson, Jakob (2006), "The institutional economics of foreign aid". *Swedish Economic Policy Review*, vol 12, sid 115–137, <www.ekonomiskaradet.se/Panda_ekonomiska/Data/Documents/sepr2006_2/Svensson.pdf>.

Vaubel, Roland (1991), "The political economy of the international monetary fund: a public choice analysis", i Roland Vaubel & Thomas Willet (red), *The political economy of international organizations*. Boulder, CO: Westview Press.

FOTNOTER

- 1 Representanter för biståndsetablissemang har ofta hävdar att det är den mest granskade av alla offentliga verksamheter. De menar då att projekt följs upp på kort sikt. Men det är inte samma sak som att ifrågasätta verksamhetens existensberättigande.
- 2 Enligt budgetpropositionen för 2008 ska runt två av Sidas omkring 15 miljarder gå till det som kallas humanitära insatser och konflikthantering. Till detta kommer 229 konflikthanteringsmiljoner som hanteras av UD, 145 miljoner som går till Räddningsverket och 185 miljoner som går till Rikspolisstyrelsen. Den totala biståndsbudgeten ligger på drygt 30 miljarder.
- 3 Se North 1991 och 1992; Barro 1997; Hall & Jones 1998; Aron 2000; samt Rodrik med flera 2004.
- 4 Se Svensson 1998; Economides med flera 2004; samt Djankov med flera 2006. Moss med flera 2006 har en bra genomgång av litteraturen på området.
- 5 Se exempelvis Kaufman 2003; Moss & Subramanian 2003; Svensson 1998; Svensson 2006; samt Svedberg 2006.
- 6 Jag har tidigare formulerat dessa tankar på ett liknande sätt, vilket Lodenius återger som om det vore ett tokigt påstående, vilket visar hur långt från den vetenskapliga sanningen den svenska verklighetsuppfattningen om bistånd ligger.
- 7 Se exempelvis Mosley 1996; Vaubel 1991; Easterly 2002; samt Hefeker & Michaelowa, 2005.
- 8 Svedberg & Svensson.
- 9 Lodenius 2008, sid 8.
- 10 Magnus Lindell, avdelningschef på Sida, hävdade i Sveriges Radio att siffran faktiskt är än högre, 4,7 miljarder, vilket stärker Krauses budskap. I vilket fall som helst får de enskilda organisationerna långt mer än 1,3 miljarder av Sida varje år.
- 11 De sammanlagda överföringarna av SIDA-medel till enskilda organisationer låg enligt Krauses sammanställning år 2006 på 4,2 miljarder mot 3 miljarder år 2003.
- 12 Lodenius 2008, sid 21.
- 13 Rosling 2007.
- 14 Collier 2007.
- 15 Roodman 2007 är en bra sammanfattning av debatten.
- 16 Lodenius 2008, sid 4.
- 17 Studien är gjord av FN:s World Institute for Development Economics Research (WIDER), som är en del av UN University, alltså en del av den globala biståndsindustrin. Att biståndsgivarna finansierar och styr en stor del av forskningen är ett problem som har uppmärksamats i Norge och Danmark och av Världsbanken, men inte i Sverige.

- 18 Se Segerfeldt 2007.
- 19 Nej, med detta menar jag inte att de tre organisationerna endast lever på Sidapengar, utan att de alla tar eller har tagit emot medel från Sida.
- 20 Att biståndsgivarna finansierar och styr en stor del av forskningen är ett problem som har uppmärksammats i Norge och Danmark och av Världsbanken, men inte i Sverige.
- 21 Övikat genomsnitt.
- 22 Svedberg & Svensson, sid 13.
- 23 Segerfeldt 2007.
- 24 Lodenius 2008, sid 37. En vanlig invändning mot anklagelsen om vänstervridning är att lyfta fram att många av biståndsorganisationerna är kristna. Det är inget bra motargument. Det finns inget som hindrar någon som tror på Gud att i globala utvecklingsfrågor inta vänsterståndpunkter. Faktum är att så ofta är fallet. Det betyder inte att de i moralfrågor och annat nödvändigtvis har vänsterståndpunkter, men här är det inte moral utan bistånd vi talar om.
- 25 Lodenius, 2008, sid 38.
- 26 Ibid, sid 38.
- 27 Regeringen 2006.
- 28 Se Krause 2008.
- 29 Lodenius 2008, sid 19.
- 30 Se Segerfeldt 2007.
- 31 I Segerfeldt 2007 redovisas detta grundligt.
- 32 En presentation när Martin Paldam går igenom detta finns på <www.youtube.com/watch?v=65hYmQKs-yI>.
- 33 Collier 2007.
- 34 Svedberg & Svensson.

TIMBRO KUNGSGATAN 60, BOX 3037, 103 61 STOCKHOLM
TEL 08 587 898 00, WWW.TIMBRO.SE